

Politik Bilim

Sanayide büyük ölçekli yatırım (2)

Aykut Göker

<http://www.inovasyon.org>; hagoker@ttmail.com

Büyük ölçekli sınaî üretim tesislerinin pek çok mühendislik dalı için yaşamsal önemde olduğuna işaret etmiştim. Belirttiğim gibi, bu tesisler, mühendisler için istihdam alanı yaratmanın ötesinde, onların, yeteneklerini tam anlamıyla kullanıp geliştirebilecekleri, niteliği yüksek hizmetlerde çalışabilmelerini de sağlar. Uluslararası istatistiklerden de biliyoruz; özel sektörün yürüttüğü ARGE ve tasarım geliştirme hizmetlerinde büyük ağırlık büyük ölçekli işletmelerde; bir ölçüde de onların güdümündeki orta ölçekli işletmelerdedir.

Yine otomotiv sanayiinden örnek vereyim: Bu sektörde büyük ölçekli üreticiler yeni teknoloji ve buna bağlı olarak da yeni ürün geliştirme üstünlüğünü ellerinde tutmaktadırlar. Dünya örneklerinden de bilindiği gibi, son zamanlarda, bu büyük üreticiler bağlantılı oldukları orta ölçekli otomotiv yan sanayii kuruluşlarını da, ürettikleri ‘komponentler’ bazında tasarım ve ürün geliştirmeye zorlamaktadırlar. Bu, yan sanayi kuruluşlarındaki mühendisler için niteliği daha yüksek hizmetlerde çalışabilmek demektir. Beyaz eşya ve tüketici elektroniğinde de ana sanayi-yan sanayi ilişkilerinde benzer açılımlar görülebilir.

Tabii, buradan hareketle, “*demek ki, mühendislerimiz için nitelikli istihdam imkânı yaratabilme konusunda, büyük üretim tesislerinin ille de kendi ülkemizde kurulu olması şart değilmiş; biz, örneğin, Avrupa’daki büyük otomotiv firmalarına iş yapan bir yan sanayii memleketimizde kurmuşsak, mühendislerimizi bu yan sanayi işletmelerinde de, nitelikli işlerde çalıştırabilirmişiz*”, diye düşünülebilir. Ama bu düşünce tarzı doğru değildir. Birincisi, ARGE ve tasarım geliştirmede asıl net katma değer yaratıldığı, stratejik öneme sahip, bilgi-yoğun iş süreçleri her zaman, büyük ölçekli ana firmanın tekelindedir; yan sanayie kalan taşeronluktur. İkincisi, yaşadığımız kriz döneminde görüyoruz; büyük üreticilerin, ‘ulusal çıkarların’ öne çıktığı koşullarda ilk gözden çıkaracakları, tedarik zincirlerinde yer alan, yabancı ülkelerdeki işletmelerdir. Bu gibi durumlarda, kendi devletlerinin de müdahalesiyle, tedarikte, maliyetleri yüksek de olsa, kendi ülkelerinin yan sanayi kuruluşlarını tercih edeceklerdir.

Söylediklerime şöyle bir itiraz da gelebilir: “*Senin söylediğinden çok farklı sektörler de vardır ve o sektörlerde küçük ölçekli işletmeler sayıca ezici çoğunluğa sahiptir. Ve senin söylediğinin tam tersi, o işletmelerde hem mühendis yoğunluğu yüksektir; hem de mühendislere yakışan işler yapılır. Örnek mi; işte sana yazılım sektörü...*”

Yanlış bir örnek... Yazılım sektöründe de dünya pazarı, birkaç dev firmanın tekelindedir. Büyük çaplı ARGE, tasarım ve ürün geliştirme birimlerine bu firmalar sahiptir; sektörde geçerli teknolojilere bu firmalar egemendir. Bütün dünyada ses getiren, yeni ürünleri geliştirip pazara sürenler onlardır. Türkiye dâhil, bir kısım ülkelerdeki yazılım firmalarının çoğunun işlevi bu dev firmaların geliştirdiği ürünlerin kullanıcılara sunulmasına kadar olan süreçte yer alan hizmet halkalarında iş görmekten, örneğin, yerel ihtiyaçlara göre uyarlamalar yapmaktan ibarettir. Eğer ülkenizin, bu sektörde yaratılan katma değerini dünya toplamındaki payını artırmaya; bunun için ülkenizdeki yazılım mühendisliği hizmetlerinin niteliğini de giderek yükseltmeye yönelik, örneğin Hindistan’inkine benzer, bir ulusal politikası yoksa, yetiştirdiğiniz bilgisayar ve yazılım mühendislerine sunabileceğiniz iş imkânı da her bakımdan sınırlı kalacaktır.

Geldik kritik bir soruya... **Büyük tesis yeterince kurmuyoruz. Kurduğumuzda da çoğu kez yabancıyla ortak kurmuşuz; bizim payımıza düşen genellikle imalât...** Teknolojideki dışa bağımlılığımızı kıracak ulusal bir politikamız yok. Yazılım sektörü gibi, küçük ölçekli ama

mühendis yoğunluğu yüksek, çok sayıda işletmenin yer aldığı sektörlerde, işletmelerin aritmetik toplamını ülke ölçeğinde sektörel bir güce dönüştürecek politikalarımız da yok. O hâlde biz bunca mühendisi niçin yetiştiriyoruz? ‘Beyinlerimizi kullanmayı **biz** beceremedik; bâri ihraç edelim de gelişmiş ülkeler kullansın’, diye mi?

CBT. 05 Mart 2010